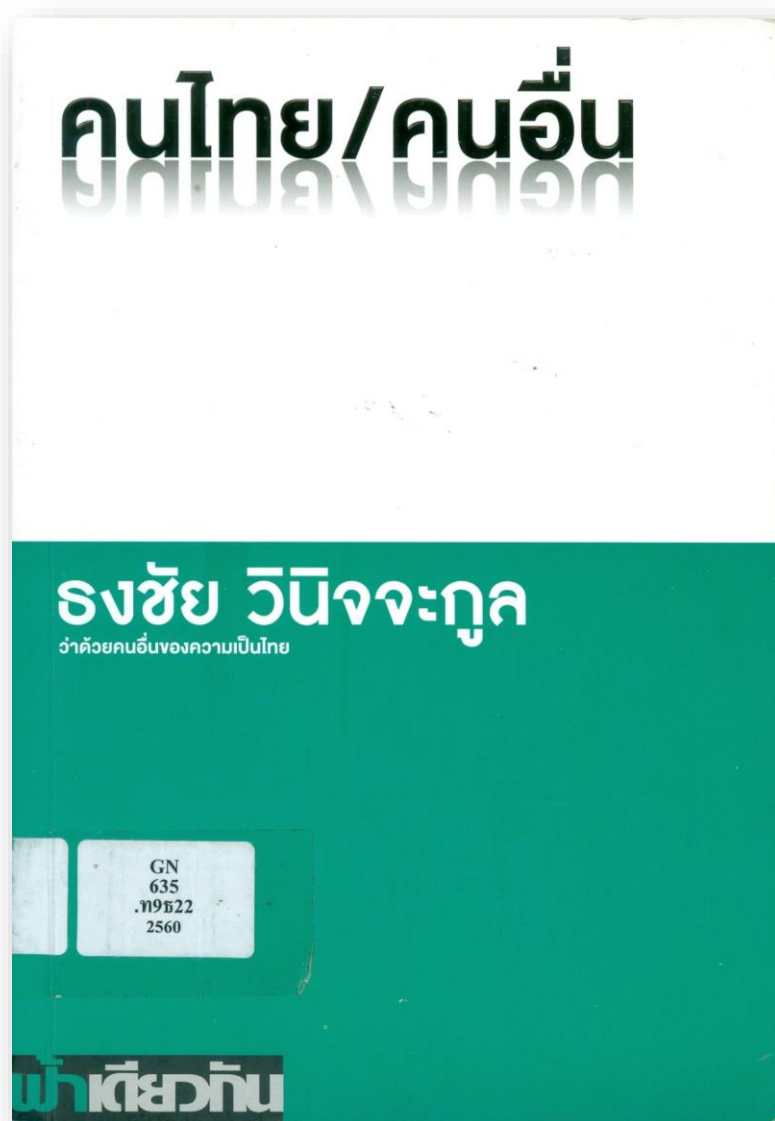

SERIES ความเป็นไทย

คนไทย/คนอื่น: ว่าด้วยคนอื่นของความเป็นไทย โดย ธงชัย วินิจจะกุล

ปริญฉัตร เวทยานุกุล
บรรณารักษ์ ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

คนไทย/คนอื่น: ว่าด้วยคนอื่นของความเป็นไทย เขียนโดย ศาสตราจารย์ ธงชัย วินิจจะกุล นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน สหรัฐอเมริกา ศาสตราจารย์ธงชัย มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและวิทยาการของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคต้นสมัยใหม่และสมัยใหม่ (คริสต์ศตวรรษที่ 19 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20) โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการปะทะกันทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับอารยธรรมตะวันตก ประวัติศาสตร์ความคิดและการเมืองวัฒนธรรมของสยาม/ไทย ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงปัจจุบัน

ผู้เขียนได้กล่าวถึงหนังสือ “คนไทย/คนอื่น: ว่าด้วยคนอื่นของความเป็นไทย เล่มนี้ว่า ได้รวบรวมบทความที่คิดขึ้นในวาระต่างๆ ตั้งแต่ปี 2536 เป็นต้นมา แต่ละบทความเคยนำเสนอในการประชุมสัมมนาต่างๆ วาระในหัวข้อต่างกัน และเหมือนจะไม่เกี่ยวข้องกัน แต่ทั้งหมดเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาถึงรากฐานภูมิปัญญาของสยามยุคสมัยใหม่ ศึกษาถึงการผลิต “คนอื่น” หรือความเป็นอื่น โดยคนไทยและความเป็นไทย บทความเหล่านี้ช่วยให้เห็นถึงสาระสำคัญและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกันชัดเจนขึ้น และช่วยให้เกิดการคิดต่อออกไปได้ดีขึ้นด้วย (ธงชัย วินิจจะกุล, 2560 : 16)

ผู้เขียนได้ย้อนไปถึงสมัยที่ยังเรียนหนังสืออยู่ ว่าในสมัยนั้นมีหนังสือเล่มหนึ่งที่ก่อให้เกิดการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางชื่อว่า Orientalism (1978) ของ เอ็ดเวิร์ด ซาอิด (Edward Said) ซึ่งกล่าวถึงการสร้างความรู้ในโลกตะวันตกเกี่ยวกับสังคมตะวันออก ว่าโลกฝั่งตะวันออกเป็นโลกที่แตกต่างจากตน แตกต่างทั้งสังคมและวัฒนธรรม เป็น “คนอื่น” ที่ต่ำต้อยด้อยอำนาจกว่า ทำให้ผู้เขียนเกิดคำถามว่า แล้วชาวโลกตะวันออกมีการสร้างความรู้เกี่ยวกับสังคมในโลกตะวันตกบ้างหรือไม่? หรือสร้างความรู้และความคิดเกี่ยวกับสังคมที่ต่างจากตนในโลกตะวันออกด้วยกันให้เป็น “คนอื่น” หรือไม่?

ผู้เขียนมองว่า ในโลกตะวันออกด้วยกันเองก็มีสังคมที่แตกต่างอย่างหลากหลาย มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และมีความไม่เท่าเทียมกันอยู่ ซึ่งก็น่าจะมีการสร้างความรู้เกี่ยวกับสังคมที่แตกต่างจากตนเองว่าเป็น “คนอื่น” เช่นกัน

แล้วไทยละสร้างความรู้เกี่ยวกับ “คนอื่น” อย่างไร?

ผู้เขียนจึงพยายามศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นไทย และกระบวนการสร้างความเป็น “คนอื่น” ในสังคมไทยควบคู่ไปด้วยกัน จึงเกิดเป็นหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา

คนไทย/คนอื่น: ว่าด้วยคนอื่นของความเป็นไทย ได้กล่าวถึง ความเป็นไทย หรือ ความเป็นคนไทย ว่า “ความเป็นไทย” เป็นมรดกตกทอดมาอย่างยาวนานจนกลายมาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของคนไทยในปัจจุบัน ได้แก่ วัฒนธรรม ภาษา วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความเชื่อหรือแม้กระทั่งความคิด “ความเป็นไทย” เหล่านี้ ได้เผยแพร่ผ่านรุ่นสู่รุ่น และแพร่เข้าสู่สังคมผ่านระบบ

การศึกษาและสื่อต่างๆ ทำให้เราไม่สามารถปฏิเสธสิ่งเหล่านี้ได้ โดยที่ตัวเราเองก็ไม่สามารถบอกได้ว่า ทำไมเราต้องทำแบบนั้น? ได้แต่ยึดถือและปฏิบัติตามๆ กันไป และมองว่าสังคมหรือกลุ่มคนที่มีความคิดและปฏิบัติแตกต่างจากตนเองนั้น เป็น “คนอื่น” ที่ไม่ใช่พวกเดียวกัน

ดังนั้น “คนอื่น” ในหนังสือเล่มนี้ ก็คือ สังคมหรือกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความเชื่อและความคิดที่แตกต่างออกไปจาก “ความเป็นไทย”

ด้วยหลักเกณฑ์นี้ทำให้แบ่ง “คนอื่น” ของความเป็นไทย ได้เป็น 4 กลุ่ม โดยมี 2 กลุ่ม เป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ได้แก่ คนอื่นที่ถูกจัดแบ่งเป็นประเภทตามถิ่นฐาน แบ่งได้เป็นสองกลุ่มหลักๆ คือ “ชาวป่า” และ “ชาวบ้านนอก” โดยยึดจากกรุงเทพฯ เป็นหลัก ซึ่งคน 2 กลุ่มนี้มีถิ่นฐาน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อที่แตกต่างจากชาวกรุงเทพฯ ทำให้ถูกมองว่าเป็น “คนอื่น” แม้จะอาศัยอยู่ในประเทศไทยเหมือนกันก็ตาม และอีกกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย แต่ก็ถูกมองว่าเป็น “คนอื่น” เช่นกัน คือ จังหวัดปัตตานี เนื่องจากมีความแตกต่างหลายอย่างซ้อนทับกัน ได้แก่ ภูมิรัฐศาสตร์ ชาติพันธุ์ ศาสนา และประวัติศาสตร์ ปัตตานีจึงเป็น “คนอื่น” และ “ความเป็นอื่น” ที่สุดของความเป็นไทย

พระราชินีแห่งปัตตานี โดย เดอ บราย (Johann Theodore de Bry & Johann Israel de Bry) พิมพ์ที่แฟรงก์เฟิร์ต เยอรมนี เมื่อปี 1606 (พ.ศ. 2149) เป็นภาพพิมพ์ “ปัตตานี”เก่าแก่สุดที่พบขณะนี้ (ภาพจาก ธวัชชัย ตั้งศิริวานิช จากหนังสือ คนไทย/คนอื่น: ว่าด้วยคนอื่นของความเป็นไทย หน้า 94)

“คนอื่น” ของความเป็นไทยอีก 2 กลุ่ม เป็นประเทศอื่นๆ ที่มีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์กับประเทศไทยมาอย่างยาวนาน ได้แก่ **ฝรั่งเศสหรือโลกตะวันตก** สิ่งที่ทำให้โลกตะวันตกแตกต่างจากไทยคือ อารยธรรมและความเจริญของบ้านเมือง หรือที่เรียกว่า **“ความศิวิไลซ์”** ทำให้ประเทศไทยปรารถนาที่จะได้รับการยอมรับจากฝรั่งเศสหรือโลกตะวันตกว่าเป็นประเทศศิวิไลซ์เช่นกัน การพยายามทำให้ฝรั่งยอมรับ โดยการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกบางอย่าง หรือสังคมแบบตะวันตกเข้ามานั้น กลับไม่ช่วยให้เรารู้จักโลกตะวันตกเลย และยังทำให้ฝรั่งเศสหรือโลกตะวันตก ยังคงเป็น **“คนอื่น”** ของความเป็นไทย

“คนอื่น” กลุ่มสุดท้าย คือ **ประเทศเพื่อนบ้านของไทย** ในอดีตไทยไม่เคยมองประเทศรอบข้างเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันในเชิงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอยู่บนฐานของมุมมองที่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง และมองประเทศเพื่อนบ้านว่า หากไม่ใช่ศัตรูคู่แข่งกันทางอำนาจ ก็เป็นประเทศที่ด้อยกว่า ซึ่งเป็นความคิดที่ตกทอดมาจากยุคก่อนสมัยใหม่ และยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน

สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงนิพนธ์หนังสือ ไทยรบพม่า ตั้งแต่ปี 2460-2463 หนังสือเล่มนี้เป็นตัวอย่างสำคัญของลัทธิอุดมการณ์ทางประวัติศาสตร์ ที่ฝังรากลึกในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความคิดของสังคมไทยที่มีต่อพม่า (ภาพจากหนังสือ คนไทย/คนอื่น: ว่าด้วยคนอื่นของความเป็นไทย หน้า 148)

ผู้เขียนเลือก “คนอื่น” ของความเป็นไทย ทั้ง 4 กลุ่มข้างต้นมาเขียนนั้น อาจจะมาจากว่า คนทั้ง 4 กลุ่มนั้น ล้วนมีความสัมพันธ์กับประเทศไทยมาอย่างยาวนาน และมีส่วนสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ไทย มุมมองความคิดที่คนไทยมองว่าคนเหล่านั้นเป็น “คนอื่น” ของความเป็นไทย ยังคงส่งต่อมาจนถึงปัจจุบัน รวมไปถึงทำให้มุมมองความคิดต่อคนไทยด้วยกันเอง ที่มองว่าคนที่แตกต่างจากตนเอง คิดต่างจากตนเอง ปฏิบัติต่างจากตนเอง ก็เป็น “คนอื่น” ของความเป็นไทยด้วยเช่นกัน

ย้อนมาดูสถานการณ์สังคมไทยในปัจจุบันที่ความคิดและอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน ความคิดและทัศนคติที่ตึงเครียดว่าผู้คิดต่างจากกระแสหลัก เป็น “คนอื่น” ของความเป็นไทย จนทำให้ได้ยินคำถามว่า “เป็นคนไทยหรือเปล่า?” อยู่บ่อยครั้ง ทั้งๆ ที่ อาจจะยังไม่เข้าใจถึงการมีอยู่ของ “ความเป็นไทย” หรือ “ความเป็นคนไทย” ที่ถูกสร้างขึ้น

วิธีที่จะช่วยลดทอนความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน คือ ต้องเปิดโอกาสให้เกิดการโต้แย้ง ถกเถียงระหว่างความคิณานาชนิดที่แตกต่างกัน สามารถเปิดเผยความคิดนั้นสู่สาธารณะได้ และยอมรับฟังความคิดเห็นของคนคิดต่าง หรือหากมีข้อโต้แย้ง ก็สามารถโต้แย้งกันได้อย่างสันติ เพื่อที่สังคมจะได้ไม่ถูกครอบงำไปในทางใดทางหนึ่ง แล้วให้ผู้คนในสังคมไทยใช้วิจารณญาณของตนเอง เลือกลงเชื่อ เลือกลงปฏิเสธ และเปิดโอกาสให้สถาบันต่างๆ เกิดการปรับตัว เพราะความยั่งยืนไม่เคยเกิดมาจากการบังคับให้ผู้คนคิดไปในทางเดียวกัน

หนังสือ คนไทย/คนอื่น: ว่าด้วยคนอื่นของความเป็นไทย เล่มนี้ จะช่วยชักนำให้เราต้องทบทวนตัวตนใหม่ทั้งหมด และช่วยให้เราเข้าใจถึง “ความเป็นไทย” และ “ความเป็นคนอื่น” ได้มากยิ่งขึ้น

หนังสือเรื่องนี้รวมถึงหนังสือที่ว่าด้วยมานุษยวิทยาการเมือง มีพร้อมให้บริการที่ห้องสมุด ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) สำหรับผู้ที่สนใจสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ห้องสมุด หรือติดต่อเพื่อขอยืมหนังสือผ่านทาง Facebook Fanpage: ห้องสมุด ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร – SAC Library และ Line: @sac-anthropology

วันและเวลาให้บริการ

ห้องสมุด ชั้น 7-8 วันจันทร์-ศุกร์ : 08.30-16.30 น. และวันเสาร์ : 09.00-16.00 น.

ห้องสมุดสุขุ ภายใจ วันจันทร์-ศุกร์ : 08.00-18.00 น. และวันเสาร์ : 09.00-17.00 น.

ผู้เขียน
ปริญฉัตร เวทยานุกุล
บรรณารักษ์ ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)